

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความต้องการ ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความต้องการได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และปัญหาในการผลิตและการตลาดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงใหม่

5.1 สรุปการศึกษาวิจัย

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเกษตรกร

เกษตรกรตัวอย่างแม่ทา ตำบลแม่ออน อำเภอแม่ออน ที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 66.7 มีอายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปี ร้อยละ 72.7 เกษตรกรเกินครึ่งหนึ่งคิดเป็น ร้อยละ 66.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกครอบครัว ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน คิดเป็น ร้อยละ 63.6 นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีแรงงานในภาคการเกษตรในครัวเรือน 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 54.5 ประการณการปลูกเกษตรอินทรีย์ในปีพ.ศ. 2529 ส่วนมากอยู่ในช่วงระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็น ร้อยละ 24.2 ด้านรายได้ส่วนใหญ่มีรายได้รวม/ปี ตั้งแต่ 100,001 ถึง 300,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 54.5

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มผักปลอดสารพิษ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี ที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็น ร้อยละ 73.3 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ร้อยละ 51.1 เกษตรกรเกินครึ่งหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 76.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกครอบครัว ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรมีแรงงานในภาคการเกษตรในครัวเรือน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 70 การปลูกพืชผักปลอดภัยเมื่อปีพ.ศ. 2548 กลุ่มเกษตรกรจึงมีประสบการณ์ในช่วงการปลูก ระหว่าง 1-10 คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านรายได้ส่วนใหญ่มีรายได้รวม/ปี ตั้งแต่ 100,001 ถึง 300,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 46.7

ข้อมูลการผลิตและการจัดการด้านการผลิต

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มแม่ทาสวนใหญ่มีพื้นที่ปลูกตั้งแต่ 1 ถึง 5 ไร่คิดเป็นร้อยละ 66.7 เป็นการผลิตแบบผสมผสาน เกษตรกรมีกรปลูกพืชตลอดทั้งปี ลักษณะการผลิตมีการทำเกษตรอินทรีย์มากกว่า 10 ปีคิดเป็นร้อยละ 48.4 เหตุผลที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากการเกษตรแบบเดิมเพราะปัญหาด้านสุขภาพเป็นส่วนมาก พื้นที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มคิดเป็นร้อยละ 63.6 โครงสร้างของดินเป็นดินร่วนปนทรายร้อยละ 54.5 แหล่งน้ำที่ใช้มาจากลำน้ำแม่ทา เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติร้อยละ

48.5 ในการปรับปรุงดินใช้ปุ๋ยคอกร้อยละ 48.5 เป็นส่วนใหญ่ทำการเตรียมดินก่อนการปลูกพืช ร้อยละ 63.6 วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรใช้สารสกัดจากพืชสมุนไพร เช่น สะเดา ยาสูบ ร้อยละ 42.4 เมล็ดพันธุ์พืชส่วนใหญ่เกษตรกรสามารถผลิตเองคิดเป็นร้อยละ 42.2

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มผักปลอดสารพิษส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกตั้งแต่ 1 ถึง 5 ไร่คิดเป็นร้อยละ 86.7 กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการผลิตแบบปลูกพืชหมุนเวียน เกษตรกรมีปลูกพืชตลอดทั้งปี ลักษณะเป็นการผลิตเป็นเกษตรปลอดภัยเริ่มปี พ.ศ.2548 เหตุผลที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากการเกษตรแบบเดิมเพราะปัญหาด้านสุขภาพร้อยละ 73.3 พื้นที่ส่วนใหญ่ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ด้านลักษณะโครงสร้างของดินเป็นดินเหนียวร้อยละ 53.3 แหล่งน้ำที่ใช้ น้ำบาดาล/บ่อน้ำคิดเป็นร้อยละ 63.3 ในการปรับปรุงบำรุงดินส่วนใหญ่ทำการเตรียมดินก่อนการปลูกพืชร้อยละ 73.4 วิธีการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรจะปลูกผักหมุนเวียนไม่ซ้ำชนิด และเลือกชนิดผักที่มีศัตรูรบกวนน้อยร้อยละ 53.3 เมล็ดพันธุ์พืชส่วนใหญ่เกษตรกร ซื้อสำเร็จรูปจากร้านค้าร้อยละ 50

ข้อมูลการจำหน่ายและช่องทางการตลาด

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มแม่ทาทั้งหมดจะมีลักษณะการจำหน่ายอิสระเฉพาะของตนเอง โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 72.7 จะนำผลผลิตไปจำหน่ายยังตลาดนัดเจเจ มาร์เก็ต จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ 2 วันต่อสัปดาห์ทุกวันพุธและวันเสาร์ ส่วนตลาดหนองหอย ร้อยละ 27.3 โดยจำหน่ายทุกวันอังคารและวันอาทิตย์ สินค้ามีการรับรองมาตรฐานของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มผักปลอดสารพิษ การจำหน่ายอิสระเฉพาะของตนเอง โดยส่วนใหญ่จำหน่ายตลาดชุมชน หน้าที่ว่าการอำเภอสารภีคิดเป็น ร้อยละ 56.7 จำหน่ายที่สาธารณสุขเชียงใหม่ คิดเป็น ร้อยละ 26.7 และการจำหน่ายตลาดริมทางรถไฟมีเกษตรกรคิดเป็น ร้อยละ 16.6 สินค้าที่จำหน่ายไม่มีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน)

เกษตรกรกลุ่มแม่ทาทั้งหมด 33 ราย มีความรู้และความเข้าใจในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) จำนวนทั้งหมด 26 ข้อ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ย 0.76-1.00 คะแนน) มีคำตอบถูกจำนวน 18 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 54.5 เนื่องจากเกษตรกรเคยมีประสบการณ์ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ และมีการผลิตแบบอินทรีย์มากกว่า 15 ปี จึงมีความคุ้นเคยและปฏิบัติตามเงื่อนไขของมาตรฐานเป็นอย่างดี ประกอบกับสหกรณ์เป็นศูนย์การของ

ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ มีการจัดอบรม แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรผู้ประสบความสำเร็จ จึงทำให้เกษตรกรประสบความสำเร็จในการผ่านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มผักปลอดสารพิษทั้งหมด 30 ราย มีความรู้และความเข้าใจในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน) ซึ่งมีเกณฑ์วัดจำนวน 26 ข้อ เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 0.51-0.75 คะแนน) มีคำตอบอยู่ในระดับดีจำนวน 11 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 36.7 เนื่องจากเกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการใช้เมล็ดที่ได้จากการผลิตเกษตรอินทรีย์ ห้ามใช้เมล็ด กิ่งพันธุ์ที่มาจาก การตัดต่อพันธุกรรม การคลุมแปลงเพาะปลูกเพื่อป้องกันวัชพืช และช่วยเก็บความชื้นในดิน ข้อจำกัดเหล่านี้มีเกณฑ์การรับรองคล้ายกับมาตรฐานพืชผักเชียงใหม่ปลอดภัย จึงทำให้เกษตรกรมีความรู้เป็นอย่างดี

ความต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มแม่ทาได้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และองค์การมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมากกว่า 10 ปี เกษตรกรมีความคุ้นเคยมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ และเห็นประโยชน์จากการได้ขอมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นเกษตรกรจำนวน 33 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 มีความต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้สินค้ามีความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค กลุ่มผู้บริโภคมีการเผยแพร่เรื่องราวของเกษตรอินทรีย์ไปยังผู้บริโภคคนอื่น แบบปากต่อปาก จึงเป็นที่รู้จักอย่างมาก กลุ่มเกษตรกรสามารถขยายตลาดในการจำหน่ายในตลาดตลาดเจจ ตลาดหนองหอยในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ตลาดซูเปอร์มาเก็ต และตลาดอื่นๆ ตลอดจนเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคในจังหวัดเชียงใหม่ และพื้นที่อื่นๆ ผลจากการได้รับการยอมรับจากผู้ผลิตในการผลิตและเกษตรกรที่ต้องการปรับระบบการผลิต ทำให้มีผู้สนใจติดต่อเพื่อศึกษาดูงานในพื้นที่ซึ่งตำบลแม่ทายังมีเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์การเกษตรแม่ทา แนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกร มีการอบรมเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ในเรื่องการผลิตอินทรีย์ การผลิตยาฆ่าแมลงจากธรรมชาติ ปุ๋ยอินทรีย์ และการฝึกอบรมต่างๆ และยังมีอิทธิพลในการยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นั้น ได้รับรู้เรื่องราวจากเพื่อนบ้านหรือญาติ โดยเกษตรกรจะมีการรวมกลุ่มหรือพูดคุยระหว่างผู้ทำด้วยกัน ส่งผลทำให้เกษตรกรที่สนใจได้ร่ำข่าวสารเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้ช่วยกระตุ้นให้มีความยอมรับ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มแม่ทานั้นมีการดำเนินปฏิบัติตามตลอดจากรุ่นพ่อ แม่ นำไปสู่รุ่นลูกได้ จึงทำให้กลุ่มแม่ทาได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือโดยตลอด และมีการขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์ไปสู่

รุ่นเยาวชนและคนรุ่นใหม่ ในการทำเกษตรรูปแบบ ผู้บริโภคมีส่วนสนับสนุนการผลิตอินทรีย์และลดปัญหาสิ่งแวดล้อมของสารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มผักปลอดสารพิษนั้นไม่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้ต้องจำหน่ายสินค้าการเกษตรที่ตลาดชุมชนทั่วไปแต่บริโภค รู้จักสินค้าของเกษตรกรว่าเป็นการผลิตแบบปลอดสารพิษทำให้มีจำหน่ายในชุมชนเป็นมาก เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษมีความต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 26.7 เพราะทำให้ผู้บริโภคในผลผลิตของตนและทำให้ขยายตลาดประเภทต่างๆได้ ถึงแม้เงื่อนไขการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือสร้างความยุ่งยากในการผ่านมาตรฐาน เกษตรกรส่วนนี้มีความต้องการการรับรองมาตรฐานแต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดให้การสนับสนุน หรือแนะนำให้เกษตรกรโดยตรงจึงทำให้ผลผลิตเกษตรกรยังไม่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คิดเป็นร้อยละ 73.3 เนื่องจากมีระบบการจัดการฟาร์มที่ซับซ้อนมากกว่าการผลิตปลอดสารพิษรวมทั้งกำหนดลักษณะของเมล็ดพันธุ์ การจัดการภายในฟาร์ม การกำจัดแมลงศัตรูพืชและการทำแนวกันชนป้องกันสารพิษ จึงทำให้เกษตรกรไม่ต้องการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายในตลาดที่มีคนรู้จัก สร้างความเชื่อมั่นกับผู้บริโภคโดยวิธีการอื่นที่ไม่ใช่ตราสัญลักษณ์รับรองคุณภาพ

5.2 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

เกษตรกรตัวอย่างกลุ่มแม่ทาได้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และองค์การมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ(มอน.) เกษตรกรมีความต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพราะว่าเกษตรกรผู้ผลิตอยากให้ผู้บริโภคสินค้าและสินค้าเพิ่มความเชื่อถือให้กับผู้บริโภค ช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณการขายทำให้มีรายได้สม่ำเสมอ กลุ่มเกษตรกรแม่ทาสามารถจำหน่ายที่เป็นหลักแหล่ง คือตลาดอิมบูนู และตลาดหนองหอยในอำเภอเมืองเชียงใหม่เกษตรกรให้ความเห็นว่าตลาดในการจำหน่ายมีค่อนข้างน้อยในการรับรองตรารับรองคุณภาพในตัวสินค้ากลุ่มเกษตรกรไม่มีสติ๊กเกอร์กลุ่มเนื่องจากการลงทุนการทำสติ๊กเกอร์นั้นใช้ต้นทุนสูง ความคิดเห็นต่อสติ๊กเกอร์ของกลุ่มหรือชื่อผู้ผลิต ส่วนใหญ่อยากทำให้ผู้บริโภครู้และมั่นใจในตัวสินค้ามากขึ้น ส่งผลทำให้ทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Barham (2002) กล่าวว่า การติดฉลากในตัวสินค้านั้นจะช่วยให้คำแนะนำ ข้อมูลแก่ผู้ซื้อ ทำให้ราคาสินค้าสูง การติดป้ายฉลากเป็นการพัฒนาการตลาดให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างเกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษนั้นไม่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้ต้องจำหน่ายสินค้าการเกษตรที่ตลาดชุมชนทั่วไปแต่บริโภค รู้จักสินค้าของเกษตรกรว่าเป็นการผลิต

แบบปลอดภัย ส่วนเกษตรกรที่ไม่ต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพราะส่วนเกษตรกรคิดว่าการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทำให้เพิ่มต้นทุนการผลิตและความยุ่งยากซับซ้อนในขั้นตอนของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งสอดคล้องกับ นันทิยา (2550) ศึกษาศึกษาพบว่าข้อจำกัดในการขยายการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่เกษตรกรทั่วไปคือการรับรองมาตรฐานความเป็นอินทรีย์ ซึ่งประเด็นของการตรวจสอบรับรองมาตรฐานจะเกี่ยวข้องใน 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ความสับสนของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพราะมีหน่วยงานการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน (Certification body) ทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน ทั้งองค์กรที่เป็นของไทยและองค์กรจากต่างประเทศ ซึ่งอาจจะทำให้มีความสับสนบ้าง โดยเฉพาะเกษตรกรทั่วไปไม่มีโอกาสอยู่ในเรื่องนี้ 2) ส่วนเกษตรกรที่ไม่ความต้องการในการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ผู้ประกอบการค้าข้าวและโรงสี และผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ส่งออกไปตลาดต่างประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศหรือกลุ่มประเทศมีเกณฑ์มาตรฐานและการยอมรับหน่วยงานตรวจสอบรับรองมาตรฐานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบมาตรฐานผิดพลาดได้ 3) ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทำให้เพิ่มต้นทุนการผลิต ซึ่งพบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มศึกษาจังหวัดยโสธรและสุรินทร์มีค่าใช้จ่ายประมาณ 25-28บาท/ไร่ หรือ 0.07 บาท/กก. ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้เกษตรกรเป็นผู้รับผิดชอบ

ในการรับรองตรารับรองคุณภาพในตัวสินค้ากลุ่มเกษตรกรไม่มีสติ๊กเกอร์กลุ่มเนื่องจากการลงทุนในการทำสติ๊กเกอร์นั้นใช้ต้นทุนสูง ความคิดเห็นต่อสติ๊กเกอร์ของกลุ่มหรือชื่อผู้ผลิตส่วนใหญ่อยากทำให้สินค้ามีราคาเพิ่มขึ้นและทำให้ขยายตลาดได้โดยเฉพาะตลาดใหม่

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอข้อคิดเห็นบางประการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความรู้ คำแนะนำแก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรทราบความต้องการและความคิดเห็นของกลุ่มเกษตรกรที่มีต่อการรับรองมาตรฐาน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายผลการทำเกษตรอินทรีย์จากตัวอย่างที่สำเร็จในกลุ่มระยะแรกมีที่เปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้ผลิต และการผลิตเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการขอรับรองใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะสนับสนุนก็ต่อเมื่อต้องการขยายตลาด และมีความชัดเจนในการผลิตแบบอินทรีย์แล้ว
3. การส่งเสริมของภาครัฐอย่างต่อเนื่องนั้นต้องมีการสนับสนุนด้านการตลาดด้วย

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การค้นคว้าอิสระเรื่อง ความต้องการได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรายย่อยในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลของกลุ่มเกษตรกร 2 กลุ่มคือกลุ่มแม่ทา และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษ จึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยเพิ่มเติมครั้งต่อไปดังต่อไปนี้

1. การศึกษาปัจจัยด้านต่างๆที่มีการยอมรับในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
2. การศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนที่ต่อการขับเคลื่อนการปลูกอินทรีย์ เพื่อวิเคราะห์ความร่วมมือขององค์กรต่างๆที่เข้ามาช่วยเหลือการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่